

УДК 655.535

*Галина Плиса,
завідувач відділу державної
стандартизації Книжкової
палати України*

*Аліса Фідельська,
старший науковий співробітник
відділу державної
стандартизації Книжкової
палати України*

Аналітичний огляд щодо дотримання положень нормативних документів суб'єктами видавничої справи: оформлення вихідних відомостей у неперіодичних (книжкових) виданнях за 2012 рік

Відділ державної стандартизації Книжкової палати України здійснює постійний контроль за дотриманням видавцями стандартів та інших нормативних документів (НД) з видавничої справи, які регламентують оформлення вихідних відомостей у неперіодичних (книжкових) виданнях. Цю функцію Книжкової палати України унормовано в статті 27 Закону України "Про видавничу справу"; статтею 23 встановлено перелік обов'язкових вихідних відомостей, які видавці мають наводити у виданнях, а також зазначено, що "вихід у світ видання без обов'язкових для нього вихідних відомостей не допускається". У статті 20 цього Закону також записано: "Видавець зобов'язаний дотримувати... вимог державних і міждержавних стандартів, інших нормативно-правових актів, що регламентують видавничу справу".

Основним стандартом, який регулює склад, послідовність подання й розміщення вихідних відомостей у текстових, нотних та образотворчих виданнях, є чинний в Україні національний стандарт ДСТУ 4861:2007 "Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості". За цим стандартом вихідні відомості — це сукупність даних, які характеризують видання та призначені для інформування користувачів, бібліографічного опрацювання й статистичного обліку видань. Стандарт призначено суб'єктам видавничої справи незалежно від їхньої форми власності та організаційно-правової форми господарювання. Елементами вихідних відомостей є: надзаголовкові дані, відомості про автора (-ів), назва видання, підзаголовкові дані, шифр зберігання видання, макет анованої каталожної картки, Міжнародний стандартний номер книги (ISBN), знак охорони авторського права, надвипускні та випускні дані.

У 2012 році співробітниками відділу державної стандартизації Книжкової палати України було переглянуто та проаналізовано більше 20 тисяч обов'язкових примірників книжкових видань щодо дотримання видавцями положень стандартів та інших, чинних в Україні, НД з видавничої справи. Проведений аналіз показав, що є видавці, які у своїй практичній діяльності дотримуються положень НД і випускають книги без грубих помилок в оформленні вихідних відомостей. До них належать такі видавці: ТОВ ВПП "АСМІ", ТОВ "Видавництво "Аспект-поліграф", ДП ДСВ ДЛ "Веселка", ДП ДСВ "Вища школа", Вінницький національний технічний університет, ТОВ "Видавництво "Генеза", ТОВ "Видавництво "Грамота", ТОВ "Гімназія", Донбаська державна машинобудівна академія, ФОП Ємельянова Т. В., ТОВ "Ви-

давництво "Знання України", ННЦ "Інститут аграрної економіки", ДП "Карпати", Київський національний торговельно-економічний університет, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", ДП "Либідь", Львівський національний університет ім. І. Франка, ТОВ "Майдан", ПП "Нова книга", ДП "Наукова думка", Національний авіаційний університет, ДП ДСВ "Освіта", ДП "Видавничий дім "Персонал", КП "Видавництво "Педагогічна думка", ТОВ "Видавництво "Підручник НТУ "ХП", ДП "Світ", ДП "Січ", ТОВ ВТД "Університетська книга", ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ", ТОВ "Видавництво "Фоліо", ТОВ "Видавництво "Шкільний світ" та інші.

Розглянемо найпоширеніші помилки, які допускають видавці під час оформлення вихідних відомостей у книжкових виданнях. Так, деякі з них у серійних виданнях не наводять на титульній сторінці відомості про назву серії та рік її заснування (рік заснування серії дозволено переносити на зворот титульного аркуша) або розміщують ці відомості в неналежному місці. Приміром, ПП "Видавництво Тезис" у виданні: Есаулов О. Ю. "Зоряна електричка" назву серії подає тільки на останній сторінці, тоді як її треба було розмістити на титульній у надзаголовкових даних над іменем автора і повторно подати у надвипускних даних після відомостей про вид видання за цільовим призначенням; крім того, у виданні не зазначено рік заснування серії. Підприємець Маторін Б. І. у виданні: Романько В. "Вибрані твори. У 12 томах. Том 1. Серія "Донеччина літературна" назву серії на титульній сторінці подає в неналежному місці — під назвою видання; року заснування серії немає. Аналогічні помилки у своїх виданнях допускають, зокрема, такі видавці: ДП "Нора-Друк", СПД ФО Лапсюк В. А., ТОВ "Видавництво "Арій", ПП "Чайка", СПД ФО Куфльовський В. І., ПП "Видавництво "Апріорі", ТОВ "Раритети України", ПП "Варух" тощо. Деякі видавці у своїх книгах відомості про авторів наводять на титульній сторінці під назвою видання, хоча згідно з ДСТУ 4861 імена одного, двох, трьох авторів треба подавати над його назвою. Наприклад, ТОВ "Книгоноша" у виданні: Юрченко А. "Крепости и замки Сирии эпохи крестовых походов" та Семенчук П. "Довірене нам життя" відомості про авторів наводить під назвою видання; ТОВ "Компанія "Крок" у виданні: Стрьомберг Р. "Жовтоока. Поезія" відомості про автора і назву видання подає в нижній частині

титульної сторінки, де мають бути вихідні дані, при цьому назву видання не виокремлює за допомогою засобів вирізнення (шрифтом, фарбою тощо).

Доволі часто видавці на титульній сторінці подають відомості більше ніж про трьох авторів. Хоча, відповідно до положень стандарту, якщо авторів чотири й більше, їхні імена наводять на звороті титульного аркуша після слів "Автори" чи "Авторський колектив". Такі помилки допускають: Запорізька державна інженерна академія у виданні: Червоний І. та ін. "Техніка металургійного експерименту"; видавництво "НОУЛІДЖ" у виданні: Родіонов О. В. та ін. "Формування фінансової безпеки підприємства"; ТОВ "Місто НВ" у виданні: Бойчук Б. та ін. "Галицькі іконостаси і церковна археологія"; ТОВ "Друк Арт" у виданні: Григорків В. С. та ін. "Статистика: основи теорії та практикум"; ТОВ "Елтон-2" у виданні: Соколов І. Д. та ін. "Вступ до біометрії". ТОВ "Фірма "Планер" у виданні: Правдюк Н. Л. та ін. "Податок на доходи фізичних осіб" відомості про чотирьох авторів не зазначає ані на звороті титульного аркуша, ані у надвиpusних даних на останній сторінці. Відомості про них подано тільки в макеті анотованої каталожної картки та у знаку охорони авторського права.

Порушують видавці також положення стандарту щодо складу та порядку наведення підзаголовкових даних, які розміщують на титульній сторінці. Так, вони не зазначають відомості про вид видання за характером інформації (за ДСТУ 3017—95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення" це: "монографія", "навчальний посібник", "підручник" тощо) та його літературний жанр; загальну кількість томів (книг, частин), на яку розраховано багатотомне видання; у виданнях для дітей не подають відомості про читацьку адресу із зазначенням вікової категорії читачів; у перекладних виданнях не наводять відомості про мову тексту, з якої перекладено твір. Наприклад, ПП "ТЕС" у виданні: Мокиєнко А. В., Петренко Н. Ф., Гоженко А. И. "Обеззараживание воды. Гигиенические и медико-экологические аспекты". Том 1 "Хлор и его соединения" на титульній сторінці не подає відомості про загальну кількість томів цього видання, а також про його вид за характером інформації — "Монографія"; ТОВ "Українська видавнича спілка ім. Ю. Липи" у виданні: Мосендз Л. "Людина покірна" не наводить у підзаголовкових даних відомості про літературний жанр цієї книги, хоча в анотації до макета анотованої каталожної картки зазначено, що це "Збірка новел"; ТОВ "Фірма "ВЕСКО" у виданні: Щербак Л. "Мамы и их детеныши" не наводить відомості про літературний жанр твору та читацьку адресу із зазначенням вікової категорії читачів (наприклад: "Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку").

Окремі видавці на титульній сторінці у підзаголовкових даних подають відомості про укладачів перед назвою видання як відомості про авторів, а треба — після назви або на звороті титульного аркуша, якщо укладачів більше трьох, та обов'язково перед їхніми іменами треба подати слова, що визначають характер виконаної ними роботи (наприклад: "Укладач", "Уклав", "Упорядкував", "Обробив" тощо), що є важливою й необхідною інформацією для ідентифікування книг. Приміром, СПД Резніков В. С. у виданні: "Судові та правоохоронні органи України. Підручник", укладачами якого є Курочка М. та ін., на титульній сторінці подає їх як авторів — перед назвою видання, хоча на звороті титульного аркуша окремим рядком та в макеті анотованої каталожної картки зазначає, що ці особи є укладачами твору.

Ряд видавців у комбінованих виданнях, тобто якщо друкований текст видання доповнено звуко- чи відеозаписами на будь-яких фізичних носіях, на титульній сторінці у підзаголовкових даних чи на звороті титульного аркуша не

наводять відомості про них. Так, ТОВ "Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні" у виданні: Авдеєнко С. И. "Александр Тышлер и Мелитополь" та ДВНЗ "Національний гірничий університет" у виданні: Табаченко М. М. та ін. "Довідник з гірничого обладнання дільниць вугільних і сланцевих шахт. Навчальний посібник", в яких до друкованого тексту додано компакт-диск, відомості про них зазначають тільки у передмові. Відомості про додатки не подають на титульній сторінці чи на звороті титульного аркуша й такі видавці: ПП "Новий світ-2000" у виданні: Агєєв С. Я., Заєв М. Л., Піча С. В. "Закупівельна логістика. Навчальний посібник", Луганський державний інститут культури і мистецтв у виданні: Воронкин А. С. "Введение в физику звука. Учебное пособие", ФОП Павленко О. Г. та ТОВ ВД "ІНЖЕК" у спільному виданні: "Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики" та інші.

У вихідних даних, які наводять у нижній частині титульної сторінки, видавці не подають або неправильно подають місце випуску видання, найменування (ім'я) видавця та рік випуску видання. Наприклад, ТОВ "Видавництво "Грані-Т" у деяких книгах не зазначає місце та рік випуску видання, а замість свого найменування подає досить нерозбірливу видавничу марку; ТОВ "Видавництво "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", ТОВ "Літера ЛТД", ТОВ "Часопис "Дух і літера" у вихідних даних своїх видань також не зазначають ані місце, ані рік їхнього випуску. ПП Балюк І. Б. у виданні: Липкан А. Г., Липкан Г. Н. "Атлас пищевых растений" у вихідних даних неправильно подає місце випуску видання — "Київ", імені видавця не наводить взагалі, а на останній сторінці у випускних даних зазначає, що видавцем є ПП Балюк І. Б., місцезнаходження якого є м. Вінниця; ПрАТ "Миронівська друкарня" у виданні: Малєєв П. "Высоги славы и скорботы (Букринські монолози)" також не наводить відомості про своє найменування, а місце випуску видання зазначає як "Київщина. Кагарлик. Миронівка", хоча насправді місцем його випуску є м. Миронівка. Згідно з національним стандартом ДСТУ 4861 місцем випуску видання вважається місцезнаходження видавця. У випадку, коли місце випуску видання є частиною найменування (імені) видавця, місце випуску видання дозволено не наводити. Тому вихідні дані цим видавцям треба було подати за такою формою:

Вінниця	Миронівська друкарня
ПП Балюк І. Б.	
2012	2012

Деякі видавці у вихідних даних не подають своє найменування або ім'я (якщо видавець є фізичною особою). Зазначені порушення виявлено в книгах таких видавців: ФОП Александрова М. В., СПД ФО Бровін О. В., ПП Буйницький О. А., ФОП Данилюк В. Г., ФОП Євнюк О. О., ПП Ємельянова Т., ТОВ "Інформаційні системи", СПД Купріянов В. С., ПП Лапсюк А., ТОВ "Лазурит-Поліграф", підприємець Маторін Б. І., КП "Міська друкарня" (м. Харків), ПП Мельник А. А., ФОП Павленко О. Г., СПД Резніков В. С., ФОП Рогальська І. О., ПП Федорченко О. О., ФОП Чабаненко Ю. А.

Низка видавців відомості про найменування (ім'я) видавця в різних місцях видання подають з розбіжностями. Наприклад, СПД ФО Кириченко Д. В. у виданні: Кюри А. "Подумай і добейся цього" у вихідних даних зазначає найменування та ім'я двох видавців — "Брайт Стар Паблішинг" і "Кириченко Д.", а в макеті анотованої каталожної картки — ім'я тільки одного видавця — "Кириченко Д."; у лівому нижньому куті полоси набору наводить тільки один ISBN з ідентифікатором видавця, який належить також видавцеві Кириченку Д., а у випускних даних — найменування та адресу другого видавця — "Брайт Стар Паблішинг".

ФОП Луговий С. М. у виданні: "Поучительные сказки" у вихідних даних своє ім'я не подає, натомість наводить видавничу марку з назвою "ПЕГАС". А на звороті титульного аркуша — в макеті анотованої каталожної картки, у знаку охорони авторського права, а також у випускних даних на останній сторінці видання видавцем зазначено "ФОП Луговий С. М.". ТОВ "Кондор" у деяких виданнях на титульній сторінці подає назву "Кондор", а в макеті анотованої каталожної картки, у знаку охорони авторського права та випускних даних — вже інше найменування: "ТОВ "Кондор-Видавництво". Нагадуємо видавцям, що в різних місцях видання найменування (ім'я) видавця потрібно наводити однаково й саме в тій формі, яку встановлено під час його реєстрування.

Непоодинокими є випадки, коли видавці у вихідних даних на титульній сторінці подають свої імена (найменування), не зареєстровані офіційно, або замість імені (прізвища та ініціалів) видавця — фізичної особи наводять видавничу чи торгову марку. Так, видавець — фізична особа Величко О. В. замість свого офіційно зареєстрованого імені в Державному реєстрі суб'єктів видавничої справи подає "In Lumine Media"; ФОП Лисяк Л. С. — "Страйд®"; СПД Жаботинський Є. М. — "Богомыслие"™; ФОП Осадчук І. М. — "Апостол"; ПП Димнікова — "Н. Оріанда"™; ФОП Ростунов О. Т. — "Науковий світ®"; ПП Кандич С. Г. — "Вертикаль"; ФОП Сидоренко В. Б. — "ВАРТО"™; ТОВ "Віртуальна реальність" — "ШИКО"; ФОП Жупанський О. О. — "Видавництво Жупанського", ФОП Федорко М. Ю. — "Видавництво Федорко"; ФОП Федоров П. М. — "Друкарський двір Олега Федорова", СПД ФО Добринін В. Є. — "DOBRYNIN"; ТОВ "ЛП МЕДІА" — "LP MEDIA"; ПП Сорока Т. Б. — "Видавництво Тараса Сороки"; ТОВ "Гамазин" — "Зелений пес"; ПП Дятлик М. С. — "ПП ДМ"; ТОВ "Егмонт Україна" — "EGMONT"; ФОП Цюпак А. А. — "Видавництво Цюпак"; ФОП Подолін І. В. — "Видавництво Подоліна"; ПП "Оптимум" — "ОПТИМУМ"; СПД ФО Куфльовський В. І. — "Бедрихів Край"; СПД ФО Свідлер А. Л. — "Видавництво Свідлер"; ПП Коваленко А. Г. — "Видавництво Коваленка А. Г."; Тернопільський національний економічний університет — "Економічна думка".

Такі порушення суперечать положенням НД. За чинним ДСТУ 4861, найменування (ім'я) видавця треба подавати у виданні в тій формі, яка увійшла до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи.

Важливим елементом вихідних відомостей є шифр зберігання видання, який видавці мають подавати у повному обсязі з правильно визначеними класифікаційними індексами УДК, ББК та авторським знаком, оскільки він є основою структури фондів, каталогів і картотек у бібліотеках та книгарнях. Під час наведення шифру зберігання видання на звороті титульного аркуша видавці найчастіше допускають такі помилки: розміщують його в неналежному місці, подають не всі його елементи або неправильно їх визначають. Так, у деяких своїх виданнях СПД ФО Карпенко В. М., ФОП Осадчук І. П., ТОВ "Компанія "КРОК", ТОВ "Кременчуцька міська друкарня", ТОВ "ФЕЙВОР", ТОВ "Медицина світу" шифр зберігання видання взагалі не подають; ТОВ "ВП "Ярославів Вал", ТОВ "Поліграфіст-2", ТОВ "Друк Арт", ДКП "Видавництво "Гадяч", ДП "Нора-Друк", ТОВ "Одисей", ТОВ "Видавничий дім "Укрпол" у шифрі зберігання видання не подають класифікаційний індекс УДК; ПП "Видавничий дім" у виданні: Вірченко Т. "Художній конфлікт в українській драматургії 1990—2010-х років: дискурс, еволюція, типологія" шифр зберігання видання розміщує не у лівому верхньому куті полоси набору, а посередині звороту титульного аркуша та не подає класифікаційний індекс

ББК; ТОВ "Елтон-2" у виданні: Іванюк І. В. "Організаційно-економічне забезпечення розвитку земельних відносин на сільськогосподарських підприємствах. Монографія" наводить тільки класифікаційний індекс УДК (класифікаційного індексу ББК й авторського знака немає).

Деякі видавці у шифрі зберігання видання неправильно визначають авторський знак та порушують правила його подання. Приміром, ПП "Рута" у виданні: "Ружинщина в іменах. Мала енциклопедія", упорядником якого є Махорін Г. Л., авторський знак визначає за літерою "М" — першою літерою прізвища упорядника, а треба — за літерою "Р" — першою літерою першого слова назви видання, якщо автора немає; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова у виданні: Пов'якель Н. І., Федоренко А. Ф. "Практична психологія професійної адаптації/деадаптації" подає два авторських знаки — "П42", "Ф32", а треба лише один — "П42" — за першою літерою прізвища першого з двох авторів.

Досить розповсюдженою помилкою видавців є визначення авторського знака за першою літерою прізвища першого автора видання, в якому авторів більше трьох. Наприклад, ПП "Новий світ-2000" у виданні: Копич І. М. та ін. "Теорія ймовірностей та математична статистика" визначає авторський знак за першою літерою прізвища першого автора — "К65", а треба за першою літерою першого слова назви видання — "Т33", оскільки авторів більше трьох.

Чимало помилок допускають видавці під час складання та подання у виданнях макета анотованої каталожної картки (далі — макет картки): розміщують його в неналежному місці, порушують встановлені стандартом розміри макета картки (макет картки має бути 108 мм завширшки та 59 мм заввишки) та кеглі шрифтів, наводять зайві відомості, які не є складниками макета картки, не подають або подають у неналежному місці ISBN, класифікаційні індекси УДК, ББК та авторський знак, бібліографічний опис та анотацію до макета картки складають з порушеннями положень чинних НД. Наприклад, ПП "Житомироблдрукарня" у виданні: Тарусова Л. І. та ін. "Охорона дитинства. Словник-довідник" порушує структуру макета картки: бібліографічний опис подає у верхній частині звороту титульного аркуша, а анотацію та класифікаційні індекси УДК і ББК — у нижній його частині; у макеті картки помилково наводить відомості, що не є його складниками, — про рецензентів, про внесення видавця до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи, схвалення видання до друку. ФОП Чабаненко Ю. А. та КП "Одеська міська друкарня" у більшості видань подають макет картки в неналежному місці — у верхній частині звороту титульного аркуша (треба — в нижній його частині); у макеті картки не наводять ISBN, класифікаційні індекси УДК, ББК та авторський знак, бібліографічний опис складають не за ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "СІБВС. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання". ТОВ "Видавництво "Миргород" у виданні: Гараган Л. "Симфонія дождя. Поезія" подає макет картки, який займає весь зворот титульного аркуша (висота макета картки дорівнює 145 мм замість 59 мм), і не подає в ньому класифікаційний індекс УДК та авторський знак, класифікаційний індекс ББК розміщує в неналежному місці, наводить анотацію, складену не за ДСТУ ГОСТ 7.9:2009 "СІБІД. Реферат и аннотация. Общие требования". Не за стандартом складено також анотацію до макета картки й у виданні: Засадко Л. "Омріяні дороги. Вірші для дорослих та дітей", випущеному видавництвом "Волинянин", в якому замість анотації наведено звернення автора до читача. Крім того, прізвище автора, ISBN, класифікаційний індекс ББК та авторський знак у макеті картки подано в неналежному місці, немає класифікаційного індексу УДК.

Зазначені помилки у своїх книгах допускають, зокрема, такі видавці: ТОВ "Часопис "Дух і літера", ТОВ "Компанія "КРОК", ПП Цюпак А. А., ТОВ РВА "СМИЛ", СПД ФО Карпенко В. М., ТОВ "Фірма "Овід", ТОВ "Академпрес", ТОВ "Три К", ТОВ "Агентство Україна", ТОВ "НПК "Інтер-М" тощо.

Чималу кількість помилок допускають видавці під час наведення Міжнародного стандартного номера книги (ISBN): розміщують його в неналежному місці; між аббревіатурою й цифровою частиною замість проміжку наводять дефіс, двокрапку, позначку "№"; неправильно зазначають префікс GS1-"978"; порушують положення НД щодо загальної кількості цифр та цифрових груп; у кожному томі (книзі) багатомного (серійного) видання наводять один ISBN, а має бути два — один багатотомного (серійного) видання в цілому та другий — окремого тому (книги). Через це неправильно подані видавцями ISBN є непридатними до використання. Приміром, МПП "Талія" у деяких книгах розміщує ISBN на останній сторінці у верхньому лівому куті полоси набору, хоча потрібно було б розмістити ISBN на звороті титульного аркуша у нижньому лівому куті полоси набору та повторно подати в макеті ануотований каталожної картки.

ТОВ ППВ "Ладекс" у виданні: Палков Т. "Замки України. Історія і легенди", ТОВ "Поліграфцентр "Ліра" у виданні: Федака С. "Сучасна Україна. Портрет з натури", ПП "Видавництво "Доля" у виданнях: Пономарев А. "Хризантеми для Емми. Рассказы и пьесы", Ложко В. "Открытие Румынии. Путевые заметки" між аббревіатурою і цифровою частиною замість проміжку подають двокрапку; ТОВ "Фірма "ДІЯ" у виданні: Череп Т. "Із саду — дві стежини", КП "Видавництво "Чорномор'я" у виданнях: Антонова І. "С любов'ю... Стихи", Аносова В. "Доноры. Стихи" між аббревіатурою і цифровою частиною подають позначку "№"; ТОВ "Лізунов Прес" у виданні: Бондаренко В. І., Ільшов М. А., Руденко Н. К. "Теорія управління состоянием массива горных пород" замість проміжку наводить дефіс.

Окремі видавці, проставляючи ISBN, замість префікса GS1-"978" подають інші цифрові позначення. Так, ТОВ "Червона Рута-Турець" у виданні: Гладішева А. О. "Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність" замість "978" зазначає — "987"; ДКП "Уманське видавничо-поліграфічне підприємство" у виданні: Грицасенко З. М. та ін. "Кафедра біології: минуле, сучасне і майбутнє" — "098"; ПП "Видавництво "Фенікс" у виданні: "Планування соціально-економічного розвитку територій України" — "979".

Інші видавці під час наведення ISBN порушують положення НД щодо загальної кількості цифр та цифрових груп (має бути відповідно 13 та 5). Приміром, ТОВ "Центр учбової літератури" у виданні: "Історія світової культури" наводить ISBN, в якому налічується 19 цифр, розділених на 7 груп (наведено: ISBN 978-966-364-611-01-0117-2); ФОП Сочінський М. М. у виданні: Яцун Л. М., Ольшанський О. В., Селютін В. М. "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності" подає ISBN, який налічує 16 цифр і 6 груп (наведено: ISBN 978-966-966-2643-33-6); підприємство "ТвіМС" у виданні: Булдігін В. В. та ін. "Псевдорегулярні функції та узагальнені процеси відновлення" зазначає ISBN, який складається з 8 цифр, розділених на три групи (наведено: ISBN 8725-06-09).

Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана у багатотомному та одночасно серійному виданні: Драч І. "Вибрані твори. У двох томах". Том 1. "Вірші. Поеми". Серія "Бібліотека Української Літературної Енциклопедії: вершини письменства" подає лише один ISBN, а треба — три: один — спільний для всіх томів видання, другий — для кожного окремого тому, третій — ISBN серії, у складі якої виходить ця книга, подаючи відповідні позначення; ПП "Новий світ-2000", ПФ "Смарагд", ТОВ "Видавнича група "Основа", ПрАТ "Національний книжковий

проект", СПД ФО Куфльовський В. І., ПП "Видавництво "Апріорі" у своїх серійних виданнях також помилково наводять один ISBN, хоча має бути два: ISBN серії та ISBN окремого видання цієї серії. Приклади неправильного подання ISBN у книжкових виданнях названими не обмежуються.

Помилки допускають видавці й під час подання у виданнях знака охорони авторського права — "©": не зазначають знак © або замість нього подають знак "@"; не наводять рік першого опублікування видання, не зазначають характер виконаної роботи упорядником ("упорядкування"), художником ("ілюстрації") тощо; неправильно подають відомості про осіб, які володіють виключним авторським правом на твір та неправильно подають © у повторних виданнях (перевиданнях). Наприклад, ТОВ "ВМВ" у виданнях: Звягинцева Т. Д., Чернобай А. І. "Хронические заболевания печени", Шубарт П. "Бароко та його розвиток в архітектурі міст Східної Галичини"; ТОВ "Дике поле" у виданні: Ноздріна Л. Ф. "Фольклор болгарских сел Бердянского района Запорожской области"; ТОВ "Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні" у виданні: "Мова і мовний потенціал особистості в поліетнічному середовищі. Монографія" у знаку охорони авторського права не подають знак "©".

А такі видавці, як ПП Чабаненко Ю. А. (Чос В. "Городищина козацька"), "Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України" (Николаенко В. Л., Николаенко Л. Г. "Социология культуры"), "Харківський національний економічний університет" ("Сучасна україністика: наукові парадигми мови, історії, філософії") замість знака © наводять позначку @; ФОП Чернявський Д. у виданні: Шрамко В. А. "Стихи для дітей" не наводить рік опублікування твору; КП "Східний видавничий дім" у виданні: Зимин Н. "На заре ты меня не буди. Сборник стихов" знак охорони авторського права наводить у неналежному місці — у лівому нижньому куті полоси набору, а треба — у правому нижньому куті, а також не зазначає рік публікації твору.

Але найбільше помилок видавці допускають, проставляючи © у повторних виданнях (перевиданнях): не наводять © першого видання, не зазначають відомості про зміни, якщо видання було доповнено чи перероблено. Названі помилки трапляються у книгах таких видавців: ПП "Видавництво "Фенікс", ТОВ "Видавництво "Астон", ТОВ "Паіс", Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, ФОП Александрова М. В., ТОВ "Місто НВ", ТОВ "Кременчуцька міська друкарня", ТОВ "Видавництво "АРТЕкономі", ТОВ "Імекс ЛТД" тощо. Названі порушення суперечать статті 11 Закону України "Про авторське право і суміжні права", а також положенням ДСТУ 4861.

Багато помилок допускають видавці також у поданні надвиpusкних та випускних даних, які розміщують на останній сторінці видання. Доволі часто вони у надвиpusкних даних не подають взагалі або подають неправильно визначений вид видання за цільовим призначенням (за ДСТУ 3017 це: наукове, науково-популярне, навчальне, довідкове, літературно-художнє видання тощо); не подають відомості про назву серії, якщо видання є її складником; неправильно оформлюють відомості про авторів та укладачів (немає повної форми їхніх імен, прізвища не виокремлено засобами вирізнення — шрифтом, фарбою тощо). Ці помилки ускладнюють бібліографічне опрацювання видань, особливо під час роботи зі складними іноземними іменами. Так, МПП "Талія", ТОВ "Компанія "КРОК", ТОВ "ІНВАЦ", ТОВ "Часопис "Дух і літера", СПД Бровін О. В., підприємець Чуев С., ТОВ "Дизайн і поліграфія", ПП "Тіповіт", ПП "Фірма "Горлиця" у деяких виданнях взагалі не подають надвиpusкні дані. Інші видавці — ТОВ "Темпора", ФОП Чабаненко Ю. А., підприємець Маторін Б. І., ТОВ "Гуманітарний центр", ТОВ "Четверта хвиля", КП "Видавництво "Чорномор'я", ПП Буйницький О. А., ТОВ "Три К", ПП Балюк І. Б.,

ТОВ РВА "СМИЛ" у виданнях не зазначають у надвипускних даних видання за цільовим призначенням; КП "Одеська міська друкарня" у виданні: "Календарна обрядовість у життєдіяльності етносу" видання за цільовим призначенням подає не за ДСТУ 3017, а довільно — "Наукове історико-етнологічне видання"; ПП "Реферат" у виданні: Бигун В. С. "Юридические фильмы. Учебный киногид о праве и юристах" — "Научно-популярное и учебное издание. Издание для досуга"; ПП "Видавництво "Волинь" у виданні: "Пам'ятки монументального мистецтва Житомирської області" — як "Науково-довідкове краєзнавче видання", а в книзі: Васильчук С. К. "З берегів замріяного Случа. Повесть" зазначає його як "Художньо-публіцистичне та науково-популярне видання".

Є випадки, коли видавці у надвипускних даних замість виду видання за цільовим призначенням помилково наводять відомості про його літературний жанр або вид видання за характером інформації, а саме: "Поезія", "Монографія", "Посібник" тощо. Наприклад, ТОВ "Растр-7" у виданні: Брух Б. Ф. "Перлини душі моєї" видання за цільовим призначенням визначає як "Поезія", а треба — "Літературно-художнє видання", у виданні: Кузьмін О. Є. та ін. "Ризик-менеджмент у міжнародній туристичній діяльності" — як "Посібник", а треба — "Навчальне видання"; ТОВ "Видавництво "ЛОГОС" у виданні: Шидловська Т. А. "Функціональні порушення голосу" — як "Монографія", а треба — "Наукове видання".

Не за ДСТУ 3017 визначають вид видання за цільовим призначенням, зокрема, й такі видавці: ТОВ "Друк Арт", ФОП Чернявський Д. А., ФОП Стебеляк О. М., МПП "Гражда", ПП "Рута", ТОВ "Промдрук", ПП Шевченко Р. В., СПД Резніков В. С., ТОВ "Центрально-Українське видавництво" тощо.

Під час наведення випускних даних видавці досить часто подають не всі обов'язкові елементи, що є порушенням положень статті 23 Закону України "Про видавничу справу" та ДСТУ 4861. Приміром, ТОВ "Медицина світу" у виданнях: Романчук О. "Гіперактивний. Розлад з дефіцитом уваги у дітей" і Матвієнко Ю. О. "Первинні болі голови у практиці загального лікаря" взагалі не подає випускні дані, а у виданні: Мішаєв В. Д. та ін. "Наркологія: актуальні питання" у випускних даних наводить тільки найменування та адресу видавця; ТОВ "Видавництво "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" у випускних даних не подає більшість обов'язкових елементів, а саме: формат паперу та частку аркуша, обсяг видання в умовних друкованих аркушах, тираж, адресу виготовлювача видавничої продукції та відомості про внесення його до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи, неправильно наводить відомості про внесення видавця до Державного реєстру; ФОП Осадчук І. М., ТОВ "Часопис "Дух і літера", ТОВ "Видавничий дім "Укрпол", ПП "Фірма "Горлиця", СПД ФО Шпатакова О. І. у своїх книгах також не подають майже всі елементи випускних даних. А такі видавці, як МВЦ "Медінформ", ТОВ "Інформаційні системи", ТОВ "Стилос", видавництво "НОУЛІДЖ", ФОП Савчук О. О., ПП "ФІНН", ВПЦ "Академія муніципального управління", ТОВ "Майстер книг", ТОВ УАІД "Рада" у багатьох виданнях не зазначають відомості про виготовлювача видавничої продукції, а саме: його найменування, місцезнаходження та відомості про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи.

Низка видавців, серед яких ТОВ "Тріада плюс", ВСВ "Медицина", ТОВ "Видавничка група "Основа", ТОВ "Центр учбової літератури", ТОВ ВЦ "Академія", ТОВ "Журнал "Радуга", ТОВ "Академвидав", ДП ДСВ "Здоров'я", ТОВ "Джура", ТОВ "Видавництво "Свічадо", ТОВ "Видавництво "Навчальна книга — Богдан", ПП "Горсінг плюс", ТОВ "Алерта", ТОВ "Видавництво "Астролябія", ФОП Савчук О. О., ТОВ ВО "ІМІДЖ Україна", ПП "Тіповіт" та інші

у випускних даних не подають відомості про тираж. Це є грубим порушенням положень статті 23 Закону України "Про видавничу справу" та ДСТУ 4861, відповідно до яких відомості про тираж є обов'язковим елементом вихідних відомостей видань.

Ще однією поширеною помилкою є така: в іншомовних виданнях видавці не подають відомості про мову тексту цих видань на останній сторінці та анотацію державною мовою, яку потрібно розміщувати за межами макета анотованої каталожної картки. Зазначені помилки трапляються у книгах таких видавців: СПД ФО Добринін В. Є., ТОВ "ТО "Ексклюзив", ТОВ "Лебідь", ПП "Оптимум", ФОП Савчук О. О., КП "Видавництво "Чорномор'я", СПД Резніков В. С., ТОВ "Видавничо-творчий центр "Гамалія", ТОВ "Гуманітарний центр", КП "Одеська міська друкарня" тощо.

З метою поліпшення стану оформлення видавцями вихідних відомостей у книгах і брошурах фахівці відділу державної стандартизації Книжкової палати України надають їм консультаційну допомогу та надсилають методичні листи з рекомендаціями щодо усунення виявлених помилок під час оформлення та розміщення вихідних відомостей у виданнях. Аналіз дієвості такої методичної допомоги показує, що більшість видавців відповідально ставляться до рекомендацій, викладених у листах чи під час консультування, й намагаються в подальшому випускати свою книжкову продукцію, дотримуючись положень стандартів та інших нормативних документів. Це, зокрема, такі видавці: ТОВ ВД "АРІАЛ", ТОВ "Друкарня "Бізнес-поліграф", МКП "Редакція газети "Вінницька газета", ТОВ "ДіАйПІ", Київський національний університет технологій та дизайну, Класичний приватний університет, ПП "ЛАНДОН-XXI", ФОП Лозовий В. М., Миколаївський державний аграрний університет, ТОВ ВВП "Мрія-1", ВНЗ "Полтавський університет економіки і торгівлі", ТОВ "Прес-експрес", КП "Прилуцька міська друкарня", ТОВ "Симфонія форте", ДП "Таврида", ЗАТ "Тіраж-51", Університет банківської справи НБУ, НТУ "Харківський політехнічний інститут", ТОВ "Юго-Восток" та деякі інші.

Проте є видавці, які ігнорують зауваження та рекомендації Книжкової палати й не виправляють помилки. До них належать: ТОВ "Віртуальна реальність", ТОВ "Часопис "Дух і літера", ТОВ "ВМВ", ПП Балюк І. Б., ТОВ "Егмонт Україна", ПП Цюпак А. А., КП "Одеська міська друкарня", ТОВ Компанія "КРОК", ТОВ "Журнал "Радуга", ПП "ТЕС", ПП Чабаненко Ю. А., ТОВ "Точка", ТОВ "Методика", ТОВ "Видавничий дім "Укрпол", ТОВ "Промдрук", ФОП Вініченко Ю. П., ПП "Рута", ВАТ "Херсонська міська друкарня" та інші.

Дослідження стану оформлення вихідних відомостей у неперіодичних (книжкових) виданнях у 2012 році показало, що більше половини видавців під час підготовки видань до друку не дотримуються положень чинних в Україні законодавчих і нормативних документів з видавничої справи. Деякі з них просто не знають основні положення НД та не мають їх, іншим бракує досвіду у видавничій справі. Але є й такі видавці, які за допомогою фахівців Книжкової палати України опанували положення Законів України, основних національних стандартів та інструктивно-методичних документів і випускають наступні видання практично без помилок. Нагадуємо видавцям, що Книжкова палата України надає кожному видавцеві консультативну та методичну допомогу з питань оформлення вихідних відомостей в усіх видах видань і сподіваємося, що така співпраця сприятиме підвищенню якості та конкурентоспроможності української книги на світовому ринку.

Надійшла в редакцію 28 лютого 2013 року